

Izazov ravnodušnosti

Lúcia Santos

Nema sumnje da je Europa umnogome mjesto dobrobiti za većinu djece. To potkrepljuje *Innocenti izvješće o dobrobiti djece u bogatim zemljama*.

Izvješće predstavlja komparativnu analizu 29 zemalja, s naglaskom na najvažnijim ključnim nalazima – dječjem mišljenju o njihovoj dobrobiti. Ono pruža i pregled napretka u svakoj zemlji tijekom proteklih 10 godina. Zaista nema iznenađenja. Nizozemska, Norveška, Island, Finska i Švedska su na vrhu tablice, dok su južne europske zemlje, poput Španjolske, Grčke, Italije i Portugala na drugoj, donjoj polovini tablice. Još zanimljivija, ali ne i iznenađujuća, jest činjenica naglašena u izvješću da 'se ne čini da postoji velika povezanost između BDP-a i ukupne dobrobiti djece. Češka Republika je više rangirana od Austrije, Slovenija od Kanade, a Portugal od SAD-a.' (str. 3) Ovaj podatak kao da ukazuje na to da razni izravni utjecaji na dobrobit djeteta, uključujući i nedostatak ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i sl., nisu neizostavno posljedica loših ekonomskih prilika ili krize koja pogađa naše zemlje, već su rezultat političkih odluka koje, ovisno o tome jesu li inkluzivne ili nisu, osiguravaju ili ometaju dobrobit djece. To znači da je inkluzivna politika za djecu – pa stoga i za obitelji – izbor koji trebamo učiniti čak i u ekonomski kritičnim vremenima.

Preporuke Komisije EU¹ iz veljače ove godine, Ulaganje u djecu: prekidanje ciklusa nepovoljnog položaja, (*Investing in children: breaking the cycle of disadvantage*), potvrđuju da djeca i obitelji trpe posljedice financijske krize. Kaže se da 'su se najučinkovitije strategije u nošenju sa siromaštvom djece pokazale one poduprte politikom unapređenja dobrobiti sve djece, pri čemu su se pomno razmatrala djeca iz posebno ranjivih skupina'. Preporuka je da zemlje članice 'organiziraju i implementiraju politiku prema siromaštvu djece i socijalnoj isključenosti, promovirajući dobrobit djece kroz... 'integrirane strategije oslonjene na tri temeljne odrednice: Pristup adekvatnim resursima, Pristup dostupnih službi i ustanova i Dječje pravo na sudjelovanje.

Zemlje članice bi trebale 'istaknuti pitanja siromaštva djece i društvenu isključenost kao ključna pitanja u Strategiji Europe 2020 i Nacionalnim programima reformi' i mobilizirati i 'osigurati adekvatno korištenje mogućnosti koje pružaju instrumenti financiranja EU'.

Ovo je dobra izjava. Ali, surađujemo li tijesno na njezinoj realizaciji? Činimo li dobre izbore? Biramo li uopće? Kako društvo, ekskluzivno društvo koje se bazira na ekskluzivnoj ekonomiji, može biti inkluzivno?

Paulo Freire je rekao da se on nada – ne zbog svoje tvrdoglavosti, već zbog povijesnog i egzistencijalnog imperativa. Imperativ nas, prema riječima Moacir Gadotti, vodi ka preispitivanju značenja vlastitih postupaka. Odgajatelji, poput drugih stručnjaka koji se bave razvojem čovjeka, obavljaju ono što zovemo neproizvodni, ali za društvo neophodan posao. Odgoj i obrazovanje, bez obzira tko ga provodi, javna je usluga. Stoga su profesionalci, bez obzira s kojom dobi djece/učenika rade u privatnom ili javnom sektoru, javni servis. A javno znači za sve stanovnike.

Kako Fortunatti i Moretti ističu, Portugal i mnoge druge europske zemlje napravile su značajan korak naprijed u povećanju ustanova i službi za djecu mlađu od 3 godine (jaslice). Portugalski prosjek za jaslice je preko 35%. Ista stvar se dogodila za 3 do 5-godišnjake (predškolski odgoj i obrazovanje): u 2011. smo imali prosječnu stopu 75,3%; 87,8% i 93,5% za 3, 4, i 5-godišnjake.

Zbog velikih privatnih i javnih ulaganja u otvaranje novih ustanova, usluge su sada dostupne velikoj većini djece mlađe od 5 godina. Odgovornost za rani i predškolski odgoj dijeli Ministarstvo za socijalnu sigurnost koje je odgovorno za komponentu skrbi u privatnim ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koje plaćaju obitelji prema svojim primanjima, poput jaslica, a Ministarstvo obrazovanja je odgovorno za obrazovnu komponentu svih ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koje su 5 sati dnevno za roditelje besplatne.

Kako god se to činilo čudnim i usprkos mnogim nedostacima sustava, ovaj model *zajedničkog nadzora* doveo je do važnih kvantitativnih i kvalitativnih rezultata.

Nažalost, premda je bilo značajnih ulaganja u jaslice, tu nismo bili u stanju doći do sličnih rezultata. Samo su privatne dobrotvorne organizacije, premda uz potporu države, ulagale u jaslice. U Portugalu za djecu mlađu od 3 godine nema javnih ustanova pa kao i u drugim europskim zemljama jača pokret

“Od svih mijena uzrokovanih vremenom, ništa nije toliko utjecalo na skulpture kao ukus onih koji im se dive.”

M. Yourcenar, *The mighty sculptor, time / Vrijeme, taj moćni kipar* (1983.)

za uključivanje djece ispod 3 godine u sve ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Kao što Peter Moss naglašava, nije dovoljno samo pripadati jednom ministarstvu da bi se stvorio potpuno integriran sustav, što znači povezan sustav sa 'zajedničkim pristupom i sličnim uvjetima'.

Međutim, sada imamo nove probleme. To su stopa rođenih od 1.35 i stopa nezaposlenosti 17.5% koja je u porastu (900.000 ljudi). Što su ljudi manje obrazovani, to su više pogođeni, posebno žene, ali su pogođeni i visokoobrazovani mladi ljudi, žene i muškarci. Nema posla, pa mnogi odlaze iz zemlje čim diplomiraju. To znači da djecu rađaju u inozemstvu pa je u protekle dvije godine u Portugalu rođeno 10.000 djece manje. I tako sada naše ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja nemaju beba koje bi upisale. Imamo ustanove, ali nemamo djecu! Pretpostavili bismo da djeca koja ranije nisu mogla dobiti mjesto sada dolaze i bivaju primljena, ali umjesto toga ona se ili sele u inozemstvo ili ostaju kod kuće sa svojim nezaposlenim majkama i očevima i rodbinom, jer odlazak u vrtić, iako je sam vrtić besplatan, košta. Mi svakodnevno razgovaramo s ljudima u centrima koji se stide svoje nezaposlenosti ili činjenice da su u potrebi. Pretpostavili bismo da bi ustanove mogle biti fleksibilne i prilagoditi svoje uvjete, ali zarobljeni smo birokratskom regulativom. Pred nama je dug put i potreba da nađemo smisao onom što radimo. Paulo Freire je znao tražiti od odgajatelja da pomognu djeci postati ljudi – jednostavno ljudi. 'Čitanje, pisanje i aritmetika su važne samo zato jer nas čine više ljudima', govorio je. Fali nam te ljudskosti, ljudskosti koja je u stanju proizvesti demokratsko, participativno i solidarno društvo u kojem su ljudi i njihove potrebe na prvom mjestu.

Reference

1 Pogledajte na: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/c_2013_778_en.pdf

Lúcia Santos, direktorica Odsjeka za ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Fondaciji Bissaya Barreto; Coimbra, Portugal i predsjednica uprave APEI, Lisabon, Portugal. luciasantos@fb.pt